

Yrittäjyyskasvatuksen materiaalipankki

perusopetukseen (1-6 luokille)

HANNA HUOTARI

Sisälllys

Alkusanat.....	3
1 Johdanto.....	4
2 Yrittäjyyden kolme muotoa.....	5
3 Yrittäjyyspedagogiikka	7
4 Vahvuuksien ja yritteliäisyyden tukeminen	10
5 Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu	12
6 Reflektointiin ohjaaminen ja arviointi	13
Motorola -mallin hyödyntäminen yrittäjyyskasvatuksessa	15
Yrittäjyyskasvatuksen pikatarkistus.....	16
Kennoarviointi	17
7 Vinkkejä ja linkkejä yrittäjyyskasvatuksen tueksi	19
Loppusanat.....	21
Lähteet	
Liitteet	

Alkusanat

Yritteliäisyys kannattaa aina. Sen juurruttaminen tuleviin sukupolviin on erityisen tärkeää. Heidän yritteliäisyytensä, hyvinvointinsa ja innovatiivisuutensa vaikuttavat Suomen tulevaisuuteen.

Yritteliäisyyden, hyvinvoinnin ja innovatiivisuuden kivijalan rakentaminen aloitetaan jo varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Lapset osaavat ja haluavat oppia. Heillä on halu toteuttaa itseään ja tuottaa iloa muille.

Tämä yrittäjyyskasvatuksen materiaalipankki sisältää perustietoa yrittäjyyskasvatuksesta sekä käytännön materiaaleja, joita voi hyödyntää yrittäjyyskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. Se perustuu tradenomin opinnäytetyöhöni ("Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategia suunnitelmasta käytäntöön – Yrittäjyyskasvatuksen ideavihko varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen"), jonka toimeksiantaja on Kajaanin Ammatti- korkeakoulu Oy:n ja Kainuun ammattiopiston yhteinen YES Kainuu -hanke. Hankkeen tehtävä on edistää yrittäjyyskasvatuksen toteutumista eri ikävaiheissa Kainuun alueella.

Yrittäjyyskasvatuksen perusopetukseen suunnattu materiaali on muokattu opinnäytetyön tuloksena tuotetun ideavihon pohjalta paremmin perusopetukseen soveltuvaksi. Materiaalin tarkoitus on edistää Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategian jalkautumista perusopetukseen. Yrittäjyyskasvatuksen materiaalipankin kannessa, kuvituksessa ja diplomissa on käytetty **Laura Kinnusen** luomia kuvia.

Toivon, että Yrittäjyyskasvatuksen materiaalipankki tukee sinua yrittäjyyskasvatuksen viemisessä käytäntöön.

Hanna Huotari

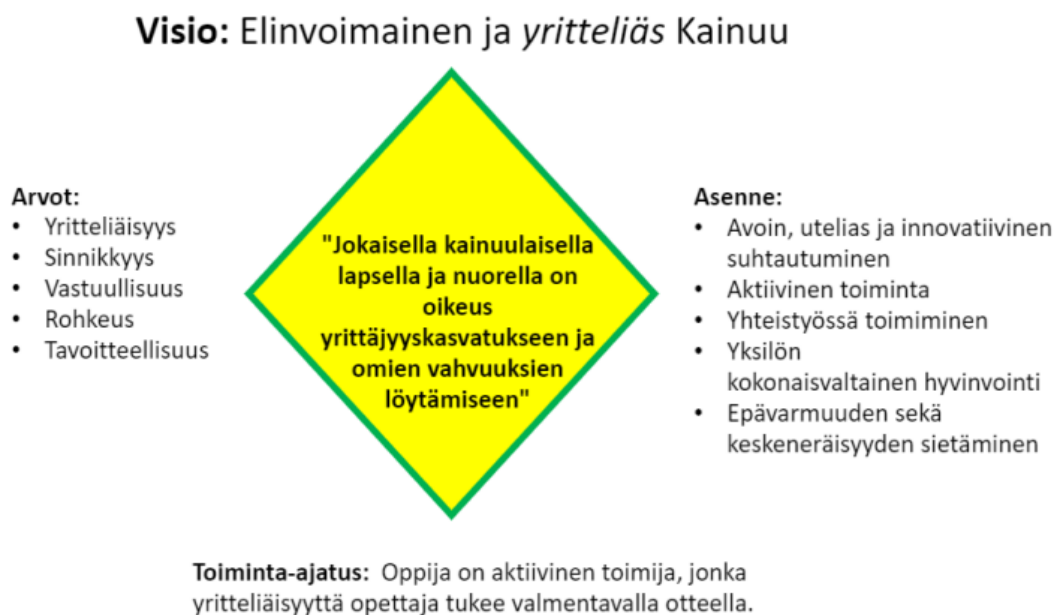
1 Johdanto

Yrittäjyyskasvatuksen materiaalipankki on luotu tukemaan yrittäjyyskasvatuksen aloittamista, arviointia ja kehittämistä perusopetuksessa Kainuun yrittäjyysstrategian mukaisesti. Sen sisältö tukee yrittäjyyspedagogiikan siirtymistä opetustyöhön. Sisällössä painotetaan reflektointia sekä arviointia, joita kehittyminen sekä kehittäminen edellyttävät. Työkalujen tarkoituksena on tukea oppilaiden yritteliäisyyttä, sinnikkyyttä, vastuullisuutta, rohkeutta ja tavoitteellisuutta.

Työkaluja käytettäessä on syytä muistaa, että oppilas nähdään yrittäjyyskasvatuksessa aina aktiivisena toimijana ja aikuisen tehtävä on tukea häntä positiivisen kautta.

Kainuulaisen yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on synnyttää oppilaissa avoin utelias ja innovatiivinen suhtautumistapa elämään, tukea oppilaiden aktiivisuutta, ohjata oppilaita toimimaan yhteistyössä, kantamaan itsestään vastuuta hyvinvoivana yksilönä sekä sietämään epävarmuutta ja keskeneräisyyttä (kuva 1).

Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategiassa on valittu kolme eri painotusaluetta 1. **oppimiskokonaisuuksien**, 2. **projektit ja tapahtumat** ja 3. **koulu-yritys yhteistyö**, joiden toivotaan näkyvän kaikkien kainuulaisten koulujen toiminnassa.

Kuva 1. Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategian ydinasiat (Huotari & Pakkala-Juntunen, 2020).

2 Yrittäjyyden kolme muotoa

Yrittäjyys jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ilmenevät hieman eri tavoin (kuva 2.).

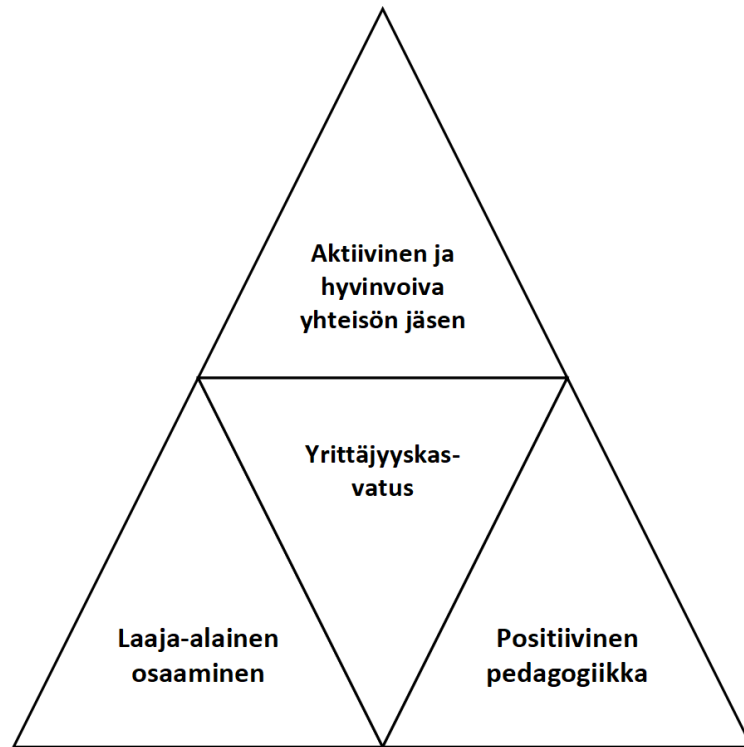
Omaehtoinen yrittäjyys tarkoittaa ihmisen yksilöllisiä ominaisuuksia, jotka näkyvät yrittelijäisyytenä ja luovat pohjan yrittäjyyden muille muodoille. **Sisäinen yrittäjyys** puolestaan näytetään yritteliäänä toiminta. **Ulkoinen yrittäjyys** ilmentää yrittäjyyttä konkreettisena tekemisenä ja siihen liitetään arvon tuottaminen ulkopuolisille tahoille.

	Omaehtoinen yrittäjyys	Sisäinen yrittäjyys	Ulkoinen yrittäjyys
Tarkoittaa...	- pohja yritteliäälle asenteelle - toimintaa kaikilla elämän osa-alueilla - halua ja mahdollisuutta vaikuttaa omaan tulevaisuuteen - itseohjautuvaa asennoitumista	yrittäjämäinen toimintatapa	- yrittäjyysosaamisen kehittyminen - konkreettista tekemistä - arvon tuottamista ulkopuoliselle taholle

Kuva 2. Yrittäjyyden kolme muotoa lapsille sovellettuna (mukaillen Kyrö 1997 204–206, 225–226; Kyrö 1998 116; Lackéus 2015, 9–11).

Yrittäjyyskasvatuksella pyritään tukemaan kaikkia yrittäjyyden muotoja koko yrittäjyyskasvatustopolun ajan aina varhaiskasvatuksesta kolmannelle asteelle.

Kuvaan 3 on koottu yrittäjyyden pyramidi, josta voidaan nähdä, että laaja-alainen osaaminen ja positiivinen pedagogiikka tukevat yhdessä yrittäjyyskasvatuksen kanssa oppilaan kasvua aktiiviseksi yhteisön jäseneksi. Tavoitteena on tukea lasten kasvua innovatiivisiksi, aktiivisiksi, itseensä sekä tulevaisuuteen uskoviksi kansalaisiksi, joilla on halu vaikuttaa.

Kuva 3. Yrittäjyyskasvatuksen pyramidi (mukaillen Avola & Pentikäinen 2019, 17, 24, 26, 70; Holappa 2017; Kyrö & Ripatti 2006, 12–13; Lackéus 2015, 17–8; Ojala 2019, 3; Opetusministeriö 2009, 16; Römer-Paakkanen 2006, 197).

Yrittäjyyskasvatuspolulla luodaan vahva pohja aikuisiän toiminnalle. Turvaamalla vahvan pyramidin pohjan, yhteiskunta voi järjestelmällisesti ennaltaehkäistä tulevaisuuden aikuisten syrjäytymistä ja alisuoriutumista.

3 Yrittäjyyspedagogiikka

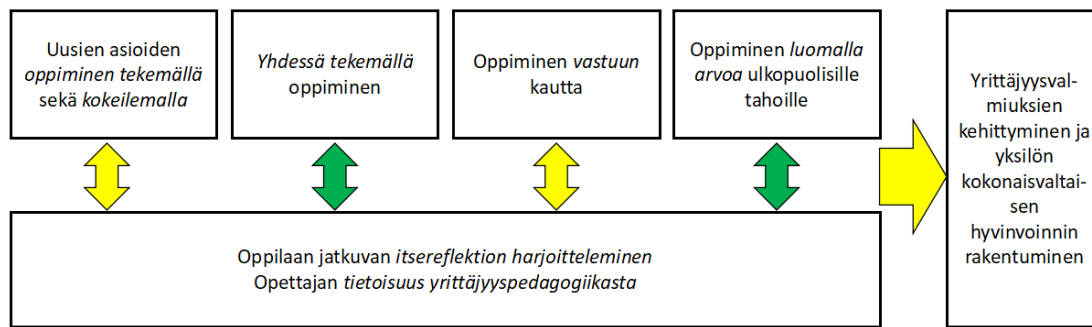
Yrittäjyyskasvatus on osa laaja-alaista oppimista (L6), jonka tavoitteena on tukea oppilaiden yrittäjyys ja työelämätaitoja. Samalla oppilaat kehittävät taitoja, joiden avulla he pystyvät joustavasti ja luontevasti reagoimaan nyt ja tulevaisuudessa ympäristön tarpeisiin ja muutoksiin. Yrittäjyyspedagogiikassa on kysymys nimenomaan käytännön toiminnasta. Oppilas nähdään aktiivisena toimijana ja häntä rohkaistaan toimimaan yrittäjämäisesti.

Kuva: Laura Kinnunen

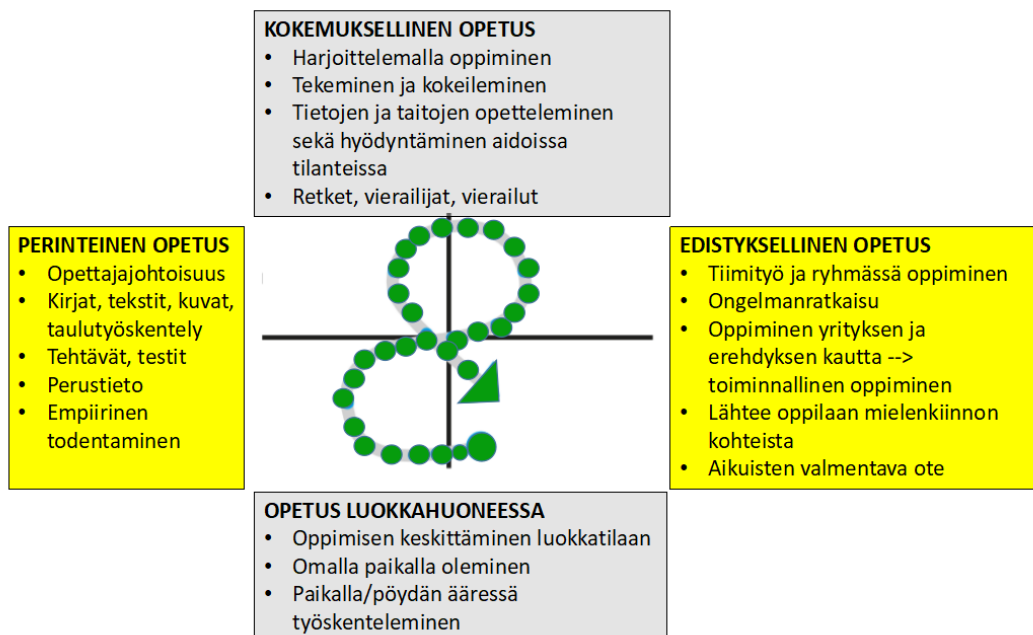
Yrittäjyyspedagogiikka koostuu kuvan 4. elementeistä. Yrittäjyyspedagogiikassa uusiin asioihin tutustutaan rohkeasti ja tekeminen sekä kokeileminen johtavat oppimiseen. Merkityksellistä on myös yhdessä tekemällä oppiminen ja oppiminen vastuun kantamisen kautta.

Yrittäjyyspedagogiikka korostaa yhtenä tärkeänä elementtinä **arvon tuottamista ulkopuolisille tahoille**, esimerkiksi toisille oppilaille. Kaikkia edellä mainittuja elementtejä yhdistää **opettajan tietoisuus yrittäjyyspedagogiikasta** sekä oppilaiden **ohjaaminen jatkuvan itse-reflektion harjoitteluun**. Kokonaisvaltaisen yrittäjyyskasvatusprosessin tuloksena on oppilaiden yrittäjyysvalmiuksien kehittymien sekä heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa rakentuminen.

Kuva 4. Yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen (mukailte Ojala & Utriainen 2020).

Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyspedagogiikan toteuttaminen tekevät opettajista vertaisoppijoita. Oppimisesta ja valituista menetelmistä keskustellaan ja niitä luodaan yhdessä oppilaiden kanssa hyödyntäen kuvassa 5. esitettyjä erilaisia opetusmenetelmiä yrittäjyyskasvatuksen kannalta tarkoituksenmukaisesti.

Kuva 5. Yrittäjyyspedagogiikka osana erilaisia opetusmenetelmiä (mukaillen Lackéus; Ojala 2019).

Yrittäjyyskasvatuksen oppimisprosessi sisältää suunnittelun, toteutuksen sekä arvioinnin. Opettaja ei voi viedä oppimisprosessia läpi itsenäisesti, vaan hänen tulee hyödyntää **valmentavaa työskentelyotetta**, jolloin oppilaille annetaan tilaa ja vastuuta omasta toiminnasta.

Opettajan tehtävä on tukea ja rohkaista, kannustaa ja mahdollista niin yksittäisiä oppilaita kuin koko luokkaa. Valmentavan työskentelyotteen omaksumista opettaja voi helpottaa, kun hän näkee itsensä oppijana ja tutkijana, oppilaiden tutkijana ja opettajana sekä tutkijoiden (oppilaiden) opiskelijana ja opettajana.

Yrittäjyyskasvatuksessa harjoitellaan luontevalla tavalla **riskien ottamista, epävarmuuden sietämistä** sekä **päätösten tekemistä**. Yksi oppimisprosessin keskeinen piirre on epävarmuus. Niihin suhtautumista ja niiden käsittelemistä voidaan helpottaa tarkastelemalla epävarmuutta aiheuttavia tekijöitä ongelmina, jotka halutaan ratkaista. Lisäksi epävarmuuteen ja riskeihin suhtautumista helpotetaan kontekstisidonnaisella oppimisella sekä yhdessä toimimisella.

Opettajan on hyvä muistaa valmentava rooli myös epävarmuuden ja riskien sekä päätösten tekemisen kohdalla. Oppilaalla on oikeus kokea epävarmuutta. Lisäksi hänellä on oikeus asettaa omalle oppimiselleen tavoitteita henkilökohtaisesti ja miettiä itsenäisesti keinoja, joiden avulla hän voi itse asettamansa tavoitteet saavuttaa. Opettajan tehtävä on **kunnioittaa ja tukea oppilasta**, jolloin opettajalta itseltään vaaditaan todennäköisesti epävarmuuden sekä epäonnistumisen sietämistä.

Yrittäjyyspedagogiikan avulla oppijaa ohjataan näkemään oman toimintansa vaikutukset ja mahdollisuudet. Innostavat ja motivoivat oppimiskokonaisuudet ovat oppilaille merkityksellisiä ja lisäävät heidän uteliaisuuttaan. Kokemukset merkityksellisyydestä ja uteliaisuudesta puolestaan lisäävät oppilaiden halua haastaa itseään uuden oppimiseen sekä ottamaan riskejä.

Yrittäjyyspedagogiikan onnistunut käytäntöön vieminen edellyttää opettajalta oppilaiden ja oppimistilanteiden tuntemusta. Syntyneiden oppimistilanteiden on palveltava yksittäisten oppilaiden kykyä innostua, oivaltaa ja ottaa riskejä. Opettajan on oltava tietoinen, milloin hänen roolinsa on rakentaa oppilaiden tietoperustaa, toimia opettajana ja ohjaajana, antaa oppilaille vapautta toimia itsenäisesti ja vastuullisesti, sallia pienet kokeilut, mahdollistaa todelliset ongelmanratkaisua vaativat projektit, tukea ja kannustaa oppilaita, toimia valmentajana ja edesauttaa haastavien projektien toteutuminen.

4 Vahvuuksien ja yritteliäisyyden tukeminen

Oppilaiden yritteliäisyyttä on hyvä tukea vahvuuksien kautta. Jokaisella oppilaalla on oikeus kokea itsensä hyväksi ja arvostetuksi sekä tunnistaa omat vahvuutensa. Itseään arvostava oppilas kykenee selviämään vaikeiden tilanteiden ja aikojen yli uskoen omaan selviytymiseensä. Opettajan tehtävä on tukea oppilaan positiivisen minäkäsityksen tarkentumista. Samalla vahvistetaan oppilaan joustavuutta sekä resilienssiä (=kognitiivisia prosesseja, tapoja ajatella itsestä, elämästä ja omasta selviämisestä vaikeissakin tilanteissa).

Oppilaiden tulisi saada päivittäin positiivista sekä rakentavaa palautetta toiminnastaan. Opettaja voi antaa oppilaille positiivista ja kannattelevaa palautetta monella eri tavalla esimerkiksi elein, ilmein sekä sanoin.

Kuvaan 6. on koottu satayksi vahvuussanaa, joita opettaja voi hyödyntää esimerkiksi liitteen 1 kunniakirjan kanssa. Kunniakirja on yksi positiivisen palautteen antamisen menetelmä, joka auttaa oppialita näkemään omia vahvuuksiaan sekä antamaan positiivista palautetta luokkatovereilleen.

101 vahvuutta				
ahkera	huomaavainen	kiltti	oppimistaituri	sisukas
ainutlaatuinen	huumorintajuinen	kunnioittava	optimistinen	sydämellinen
aito	hyväntahtoinen	käytännöllinen	parhaaseen pyrkivä	syvälinen
ajantajuinen	hyväksyvä	kärsivällinen	periksiatamaton	taiteellinen
ajattelutaitoinen	hyvä kuuntelija	leikkisä	positiivinen	tarkka
anteeksiantavainen	idearikas	lempeä	päämäärätietoinen	tavoitteellinen
antelias	ilmaisuvoimainen	luotettava	päätäväinen	tehokas
aurinkoinen	iloinen	luottavainen	rakastava	toiveikas
arvostava	innostuva	luova	rauhallinen	tunneälykäs
arviointikykyinen	itsenäinen	lämmihenkinen	ratkaisukeskeinen	tunnollinen
avarakatseinen	itsesäätelytaitoinen	länäoleva	rehellinen	turvallinen
avulias	itsevarma	maltillinen	reilu	utelias
empaattinen	johtaja	monipuolinen	rento	uskollinen
energinen	joustava	mukava	rohkea	vaatimaton
hauska	järjestelmällinen	myönteinen	ryhmyötaitoinen	vahva
harkitsevainen	järkevä	myötätuntoinen	sosiaalisesti älykäs	vakuuttava
henkinen	kannustava	nopea	sovitteleva	vastuullinen
herkkä	kauneudentajuinen	näkökulmanottokykyinen	suvaitsevainen	viisas
huolellinen	kohtelias	oikeudenmukainen	sinnikäs	älykäs
huolehtivainen	kiitollinen	oivaltava	sitoutunut	ymmärtäväinen
				ystävällinen

Kuva 6. Satayksi vahvuussanaa (mukaillen Avola & Pentikäinen 2019, 282-283).

Kiinnittämällä huomio oppilaiden vahvuuksiin sekä positiivisiin tekoihin ja tapahtumiin, vahvistetaan samalla myös yritteliäisyyden kannalta keskeisiä yksilöllisiä ominaisuuksia (kuva 7.)

Kuva 7. Yritteliäisyyttä kuvaavia sanoja (Ristimäki 2004, 50).

5 Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu

Yrittäjyyskasvatus kannattaa aloittaa tarkastelemalla oppilaita sekä ottamalla selvää heidän vahvuuksistaan ja mielenkiinnonkohteistaan. Tärkeintä on pitää aloittamisen kynnyks mahdollisimman matalalla.

Yrittäjyyskasvatuksen aloittamista opettaja voi helpottaa pohtimalla omia käsityksiään yrittäjyydestä sekä yrittäjyyskasvatuksesta. Tässä voi hyödyntää esimerkiksi liitteen 2 alkukysymyksiä.

Oppilaiden havainnoinnin, luokassa käytyjen keskustelujen sekä koulussa yhteisesti sovittujen asioiden jälkeen on suositeltavaa työstää yrittäjyyskasvatuksen vuosisuunnitelma, jossa voidaan hyödyntää liitteessä 3 olevaa vuosisuunnitelmapohjaa. Vuosisuunnitelmaan kannattaa merkitä esimerkiksi luokan omat oppimiskokonaisuudet, projektit sekä vierailut (myös yhteydenoton merkitseminen on suositeltavaa).

Kuva: Laura Kinnunen

6 Reflektointiin ohjaaminen ja arviointi

Yrittäjyyspedagogiikan avulla toteutettu oppimisprosessi täydentyy **reflektoinnin** avulla. Oppilaat on hyvä opettaa tarkastelemaan omaa toimintaansa säännöllisesti heti alusta alkaen omistamisen, kehittämisen ja kirkastamisen näkökulmasta. Heidän on tärkeää oppia näkemään omia onnistumisiaan, kohdattuja haasteita ja ongelmia, toiminnan toteutumista ja konkretisoitumista sekä opittuja asioita. Rakentava keskustelu ja itsereflektio tukevat myös oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja lisäävät heidän resilienssiään.

Kuva: Laura Kinnunen

Oppilaiden kanssa voidaan hyödyntää keskustelun pohjana esimerkiksi tässä luvussa myöhemmin esiteltäviä työkaluja, kuten Motorola -mallia, yrittäjyyskasvatuksen pikatarkistusta sekä yrittäjyyskasvatuksen kennoarviointia. Lisäksi oppilaat voivat itsenäisesti täyttää liitteessä 4. olevan oppilaan yrittäjyyskasvatuksen arviointilomakkeen.

Oppilaiden kanssa toteutettavan reflektion ja arvioinnin lisäksi opettajan kannattaa pysähtyä refleктоimaan ja arvioimaan omaa sekä luokan toimintaa ilman oppilaita. Myös opettajan on tärkeää suorittaa reflektiota ja arviointia oman valmentavan työotteensa tueksi.

Opettajan on hyvä tiedostaa oma suhtautumisensa yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta kohtaan, sekä niissä mahdollisesti tapahtuneet muutokset. Liitteen 4 avulla opettaja voi puolestaan suorittaa väliarvion luokassa toteutuneesta yrittäjyyskasvatuksesta ja suunnitella jatkoa.

Liitteen 5 avulla opettaja voi tehdä yhteenvedon lukuvuoden aikana toteutuneesta yrittäjyyskasvatuksesta ja laatia hieman suuntaviivoja tulevaa lukuvuotta varten. Oppilaiden kokemuksia voidaan kartoittaa liitteen 6 lomakkeella.

Opettajan kannattaa valita työn tueksi parhaiten ja luontevimmin luokan yrittäjyyskasvatusta palvelevat työkalut. Tärkeintä on muistaa reflektion ja arvioinnin merkitys yrittäjyyskasvatuksen prosessin osina. Niiden avulla tullaan tietoisiksi toteutuneesta, vahvistetaan positiivista käsitystä itsestä sekä luokasta tilanteesta ja kehitetään määrätietoisesti luokan yrittäjyyskasvatustoimintaa.

Motorola -mallin hyödyntäminen yrittäjyyskasvatuksessa

Oppimiskokonaisuuden, projektin, tapahtuman, retken, vierailun tai vierailijan jälkeen oppimiskokemus täydennetään reflektion avulla. Tässä voidaan hyödyntää keskustelun pohjana käytettävää Motorola -mallia.

Keskustelun tarkoituksena on saada oppilaat pohtimaan tapahtunutta ja muistelemaan siihen liittyneitä asioita sekä kokemuksia. Samalla lisätään oppilaiden **omistajuutta** oppimisestaan, **kehitetään** heidän ajatteluaan sekä taitojaan ja **kirkastetaan** asioita. Kyseessä on eräänlainen oppimisen läpivalaisu, jota on harjoiteltava pitkäjännitteisesti. Harjoittelun avulla tuetaan oppilaiden itsereflektiotaitojen kehittymistä hyödyntäen yrittäjyyspedagogiikan menetelmiä.

Motorola -malli antaa kuvassa 8 näkyvät valmiit kysymykset, jotka helpottavat kokonaisuuden käsittelyä ja oppimiskokonaisuuden täydentymistä. Keskustelussa kannattaa hyödyntää sekä yksilö että luokka tasoa. Myös opettajan kannattaa tarkastella omaa toimintaansa Motorola -mallin avulla, jolloin hän hyödyntää sitä oman valmentavan työotteensa tukena.

Kuva 8. Motorola-malli yrittäjyyskasvatusprojektin väli- tai loppuarviointia varten (Ojala 2019).

Yrittäjyyskasvatuksen pikatarkistus

Yrittäjyyskasvatuksen toteutumista opetuksessa voidaan tarkastella pikatarkastuksen avulla (kuva 9). Ruudukkomuotoisesta tarkistuksesta nähdään nopeasti kuka tai ketkä vastaavat toiminnasta, ottavat vastuuta ja tekevät päätöksiä.

Mitä enemmän rasteja löytyy luokan sarakkeesta, sitä paremmin yrittäjyyskasvatuksen toimintaperiaatteet opetuksessa todennäköisesti toteutuvat. Mikäli opettajan ja yksittäisen oppilaan sarakkeet saavat useampia rasteja, on syytä miettiä, mitä opetuksessa voitaisiin tehdä toisin. Muutokseen riittää yleensä ajatus- ja toimintamallien tarkastelu, jolloin oppilaille voidaan antaa aktiivisemman toimijan rooli.

Alla olevan esimerkin perusteella voidaan todeta, että opettajan kannattaisi tulevaisuudessa ottaa luokka mukaan toiminnan suunnitteluun, ideoiden toteuttamiseen sekä vastuun kantamiseen (ikätasoon sopivalla tavalla). Vastuun jakaminen lisää oppilaiden omistajuuden kokemusta ja tukee heidän aktiivista toimijuuttaan. Esimerkin perusteella opettajan kannattaa myös miettiä millaisen roolin oppilaat voivat ikätasoonsa nähden ottaa opetukseen liittyvissä verkostoissa. Tyhjän pikatarkastuspohjan löydät liitteestä 7.

Kuka/ketkä...	Opettaja	Luokka	Yksittäinen oppilas
ideoi		X	
suunnittelee	X		
valitsee toteutettavat ideat	X		
panee itsensä likoon			X
harjoittelee yhteistyötaitoja		X	
harjoittelee esiintymistä		X	
harjoittelee mielipiteen esittämistä ja perustelemista		X	
huolehtii verkostoista	X		
kantaa vastuun tekemisestä	X		

Kuva 9. Yrittäjyyskasvatuksen pikatarkastuksen esimerkki (mukaillen Ojala 2019; Ristimäki).

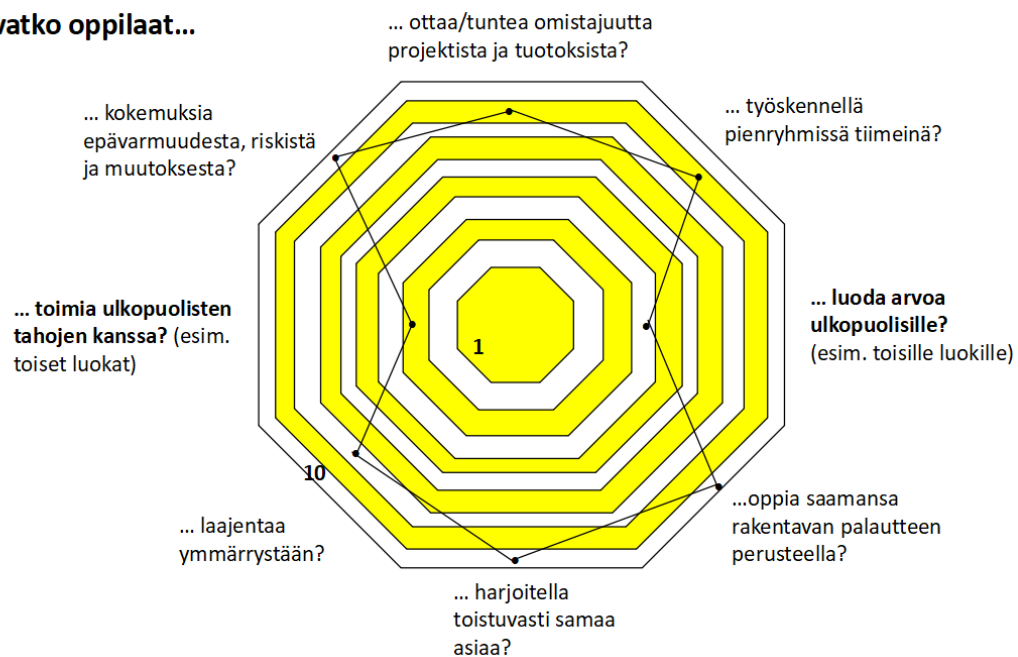
Kennoarviointi

Kennoarvioinnin avulla voidaan nähdä onko luokan yrittäjyyskasvatuksessa otettu huomioon kaikki keskeiset asiat. Arvio voidaan toteuttaa joko luokan kanssa yhdessä keskustellen tai pelkästään opettajan toimesta. Arvioinnin tekotapa riippuu siitä, miten arviointia halutaan luokassa hyödyntää. Kyseisessä työkalussa arvioidaan yrittäjyyskasvatusta antaen eri osa-alueille pisteitä asteikolla 1-10, jossa kymmenen on hyvin toteutunut ja 1 huonosti toteutunut.

Ohje:

- 1) Mieti jokaista osa-aluetta yksi kerrallaan ja anna sille pistemäärä asteikolla 1-10.
(10 on hyvin toteutunut ja 1 huonosti toteutunut)
- 2) Merkitse annettu arvio pisteenä oikeaan kohtaan kennoa.
(1 on keskellä ja 10 ulkokehällä)
- 3) Yhdistä pisteet järjestyksessä viivoilla.
- 4) Tarkastele kuviota. Mitä enemmän pisteet sijoittuvat ulkokehälle, sitä paremmin yrittäjyyskasvatuksen osa-alueet on otettu opetuksessa huomioon.

Saavatko oppilaat...

Kuva 10. Kennoarvioinnin esimerkki (mukaillen Ojala 2019; Lackéus).

Kuvassa 9. olevan kennoarvioinnin esimerkistä nähdään, että luokan yrittäjyyskasvatus on pääosin hyvällä mallilla. Toiminnalle ulkopuolisten tahojen kanssa on annettu tosin vain kolme pistettä ja ulkopuolisille arvon tuottamiselle neljä pistettä. Arvion jälkeen voidaan todeta, että luokan yrittäjyyskasvatuksessa kannattaa jatkossa keskittyä miettimään erityisesti ulkopuolisten tahojen kanssa toimimista sekä arvon tuottamista ulkopuolisille, esimerkiksi toisille luokille.

Tyhjän kennoarviointipohjan löydät liitteestä 8.

7 Vinkkejä ja linkkejä yrittäjyyskasvatuksen tueksi

Tähän lukuun on koottu yrittäjyyskasvatusta tukevia vinkkejä sekä linkkejä. Ne on jaettu kolmeen eri osaan:

1. yrittäjyyspedagogiikka
2. käytännön työkalut toteutukseen sekä
3. johdon ja yrittäjyyskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen tueksi.

Suurin osa lähteistä käsittelee yrittäjyyskasvatusta yleisesti tai ne on alun perin suunnattu vanhempien lasten ja nuorten kanssa työskenteleville, mutta niiden ydinajatus pätee myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tällä hetkellä varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen suoraan suunnattua yrittäjyyskasvatuksen materiaalia on vielä valitettavan vähän.

Yrittäjyyskasvatuksen ideavihko varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen pohjautuu Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategiaan sekä sen yhteydessä laadittuun lisämateriaaliin, johon voit käydä tutustumassa alta löytyvän linkin kautta.

Vinkkejä ja linkkejä yrittäjyyskasvatuksen tueksi:

1. Yrittäjyyspedagogiikka:

- Avola, P. & Pentikäinen, V. (2019). *Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja*. BeeHappy.
- *Opettajan opas yrittäjyyspedagogiikkaan* https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_opettajan_opas_yrittajyyspedagogiikkaan_a4.pdf
- Lackeus, M. *Entrepreneurship in Education What, Why, When, How*. https://www.academia.edu/40536537/BGP_Entrepreneurship_in_Education
- Leskisenoja, E. (2019). *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa To-teuta käytännössä*. P. 2. PS-kustannus.
- *Mun maailma – Laaja-alaisen osaamisen työkirja* https://yesverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/10/Mun_maailma_tyokirja.pdf
- Korhonen, P. (N.d.). *Yrittäjyyskasvatuksen Aakkoset* <https://www.salo.fi/attachments/2019-09-04T16-30-08518.pdf>
- Trogen, T. *Pieni kirja luonteenvahvuuksista. Ilo olla yhdessä - Positiivinen kasvatus* (2018). <https://positiivinenkasvatus.com/wp-content/uploads/2017/11/pieni-kirja-luonteenvahvuuksista-2018.pdf>

2. Käytännön työkalut toteutukseen:

- NY-ohjelmat <https://nuoriyrittajyys.fi/ohjelmat/>
- Korhonen, P. (N.d.). Yrittäjyyskasvatuksen Aakkoset <https://www.salo.fi/attachements/2019-09-04T16-30-08518.pdf>
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (N.d.). *Huomaa hyvä! -toimintakortit*.
- Toiminnallisia menetelmiä yritysvierailuihin https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/toiminnallisia_menetelmia.pdf
- Tralla www.tralla.fi

3. Johdon ja yrittäjyyskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen tueksi:

- Yrittäjyyskasvatuksen työkirja https://yesverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/02/YES_Yrittajyyskasvatuksen_tyokirja_2018.pdf
- Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen työkirja https://yesverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/02/Yrittajyyskasvatuksen_kehittamisen_tyokirja.pdf
- Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo (opettajat ja rehtorit, perus ja toinen aste) www.lut.fi/koke/mittaristo
- Testi: Millainen yrittäjyyskasvattaja olet? <https://yesverkosto.fi/materiaalit/millainen-yrittajyyskasvattaja-olet-testi>
- Yrittäjyystesti <https://yesverkosto.fi/materiaalit/yrittajyystesti>
- *Where Should I Begin? How Could I Develop?* https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61920/Where%20should%20I%20begin,%20how%20could%20I%20develop%20-%20Handbook%20for%20teachers_pdfA.pdf?sequence=2

Loppusanat

Toivon, että tämä Yrittäjyyskasvatuksen materiapankki on antanut sinulle ideoita ja rohkeutta yrittäjyyskasvatuksen aloittamiseen sekä toteuttamiseen perusopetuksessa yhdessä muun saatavilla olevan materiaalin kanssa. Tärkeintä on ottaa ensimmäiset askeleet yrittäjyyden suuntaan ja aloittaa rohkeasti yhteinen yrittäjyyden matka. Yrittäjyyskasvatus kannattaa aina ja se todellakin kuuluu kaikille lapsille ja nuorille.

Lisää teoriaa lähdeviitteineen voit lukea opinnäytetyöstäni ”Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategia suunnitelmasta käytäntöön - Yrittäjyyskasvatuksen ideavihko varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen”, johon materiaalipankin sisältö pohjautuu.

Tahdon kiittää opinnäytetyön ohjaajaani, KTM/lehtori Mervi Väisästä ja toimeksiantajani edustajaa, liikunnanohjaaja AMK/projektityöntekijä Sanna Pakkala-Juntusta, antoisasta yhteisestä matkasta yrittäjyyden alkulähteille.

Toivon sinulle innostavia ja avartavia hetkiä yrittäjyyskasvatuksen parissa.

Sotkamossa 6.12.2020

Hanna Huotari

Lähteet

- Avola, P. & Pentikäinen, V.** (2019). *Kukoistava kasvatus - positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja*. BEEhappy Publishing.
- Ojala, P.** (2019). Opettajan opas yrittäjyyspedagogiikkaan. Suomen yrittäjät. Saatavilla: https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_opettajan_opas_yrittajyyspedagogiikkaan_a4.pdf
- Ojala, P.** (2020). Projektipäällikkö, Osaavia opettajia -yrittäviä nuoria -hanke Suomen Yrittäjät. Puhelinhaastattelu 8.4.2020.
- Ojala, P. & Utriainen, V.** (2020). *Yrittäjyyspedagogiikka – työkalut tulevaisuushaasteen taklaamiseen* -koulutuskierros syyskuu 2020.
- Opetusministeriö.** (2009). *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat*. Saatavilla 19.2.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78869/opm07.pdf>
- Opetushallitus.** (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Saatavilla 6.12.2020. [perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.pdf \(oph.fi\)](https://perusopetuksen.opetussuunnitelman.perusteet.oph.fi)
- Helenius, A. & Lummelahti, L.** (2014). *Leikin käsikirja*. Juva: PS-kustannus.
- Huotari, H. & Pakkala-Juntunen, S.** (2020). Varhaiskasvatuksen opettaja, KM / projektityöntekijä, Liikunnanohjaaja AMK. Kainuun yrittäjyyskasvatusstrategian työstämisen tuloksena tuotettu materiaali.
- Kyrö, P.** (1998). *Yrittäjyyden tarinaa kertomassa*. Juva: WSOY.
- Kyrö, P.** (2006). Avauksia riskin oppimiseen ja opetukseen. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. (98-131) Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Kyrö, P. & Ripatti, A.** (2006). Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. (10-31) Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Lackéus, M.** (2015). *Entrepreneurship in Education What, Why, When, How*. Saatavilla 29.5.2020. https://www.academia.edu/40536537/BGP_Entrepreneurship_in_Education
- Remes, L.** (2004) Yrittäjyys. (83-90) Teoksessa Loukola, M-L. (toim.) *Aihekokonaisuudet perusopetuksen opetussuunnitelmassa*. Jyväskylä: Gummerus.
- Riihelä, M.** (2004). Elämä on ehkä sittenkin vain leikkiä! (24-37) Teoksessa Piironen, L. (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Helsinki: WSOY.
- Ristimäki, K.** (2004). *Yrittäjyyskasvatus*. Järvenpää: Yrityssanoma
- Lehtonen, S. & Simola, L. & Vainio, J. & Nieminen, T.** (N.d.). *Yrittäjyyskasvatuksen työkirja*.

Yrittäjyyskasvatuksen diplomi

on osoittanut toiminnassaan yritteliäisyyttä
ja innostusta

Kuvaus toiminnasta/projektista:

_____.20_____

Luokan yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi lomake (1/3): **Alkukysymykset**

Opettaja: _____ Luokka: _____ päivämäärä: _____. _____. _____

1. Mitä yrittäjyys minulle merkitsee?	
2. Mitä yrittäjyyskasvatus minulle tarkoittaa?	
3. Miten olen aiemmin toteuttanut yrittäjyyskasvatusta?	
4. Mitä tavoitteita asetan yrittäjyyskasvatukselle tulevalle lukuvuodelle? (2-5 konkreettista tavoitetta, jotka valitaan huomioon ottaen luokan tarpeet, mielenkiinnon kohteet ja ideat)	
5. Miten toimin, jotta saavutan asetetut tavoitteet? (2-5 keskeistä toimintaperiaatetta, joihin sitoudutaan)	
6. Millaisia työskentelytapoja hyödynnän luokan yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen? (esim. oppimiskokonaisuudet, projektit, vierailut)	

Yrittäjyyskasvatuksen vuosisuunnitelma

Elokuu	
Syyskuu	
Lokakuu	-Yrittäjän päivä 5.9.
Marraskuu	-Kansallinen epäonnistumisen päivä 13.10.
Joulukuu	

Tammikuu	
Helmikuu	
Maaliskuu	
Huhtikuu	
Toukokuu	-Eurooppa-päivä 5.9.

Luokan yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi lomake (2/3): **Välikysymykset**

Opettaja: _____ Luokka: _____ päivämäärä: _____. _____. _____

1. Mitä ajattelen tällä hetkellä yrittäjyydestä?	
2. Mitä ajattelen tällä hetkellä yrittäjyyskasvatuksesta?	
3. Olenko toiminut alussa suunnitellulla tavalla?	
4. Miten luokka on suhtautunut yrittäjyyskasvatukseen ja miten se näkyy heissä?	
5. Millaisia yrittäjyyskasvatuksen työskentelytapoja olemme hyödyntäneet tähän mennessä? Ovatko ne olleet toimivia? Voisimmeko kokeilla jotain muuta?	
6. Onnistuinko asettamaan alkukysymyksissä yrittäjyyskasvatukselle oppilaiden kannalta sopivat tavoitteet? (Arvioidaan asetetut tavoitteet ja mietitään onko niitä tarpeen muuttaa --> kirjataan mahdolliset uudet tavoitteet.)	

Luokan yrittäjyyskasvatuksen suunnittelu ja arviointi lomake (3/3): **Loppukysymykset**

Opettaja: _____ Luokka: _____ päivämäärä: _____. _____. _____

1. Mitä ajattelen yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta nyt?	
2. Mitä olen oppinut? Olenko omaksunut valmentavan työotteen?	
3. Missä onnistuttiin? Saavutettiin asetetut tavoitteet?	
4. Missä olisi voitu onnistua paremmin?	
5. Miten toteutunut yrittäjyyskasvatus ilmenee luokassa? Entä yksittäisissä oppilaissa? Ovatko oppilaat löytäneet vahvuuksiaan?	
6. Ovatko oppilaat saaneet onnistumisen kokemuksia?	
7. Ovatko oppilaat oppineet sietämään pettymyksiä ja yrittämään uudelleen?	
8. Miten yrittäjyyskasvatusta kehitetään tulevalla lukuvuonna?	

Yrittäjyyskasvatuksen arviointilomake (oppilas)

Päivämäärä: ____ . ____ . 20 ____

Oppilaan nimi/luokka: _____

Arvioitava kokonaisuus (esim. projekti tai vierailu): _____

Kysymys:	Vastaus:
1. Mikä oli mielestäsi hauskinta?	
2. Tuntuiko jokin asia vaikealta?	
3. Opitko jotain uutta? Mitä?	
4. Missä asiassa onnistuit/onnistuttiin?	
5. Menikö jokin asia pieleen?	
6. Mitä haluaisit tutkia/oppia seuraavaksi?	

Oppilaan itsearvio:

Vahvuuksiani ovat: _____

	Kyllä 	Vähän 	Ei
Minulla on hyviä ideoita, joista kerron kavereille ja opettajalle.			
Osaan neuvotella kaverin kanssa.			
Osaan kannustaa kavereita.			
Pääsen yli pettymyksistä ja epäonnistumisista.			
Hoidan minulle annetut tehtävät.			

Yrittäjyyskasvatuksen pikatarkistus

Kuka/ketkä...	Opettaja	Luokka	Yksittäinen oppilas
ideoi			
suunnittelee			
valitsee toteutettavat ideat			
panee itsensä likoon			
harjoittelee yhteistyötaitoja			
harjoittelee esiintymistä			
harjoittelee mielipiteen esittämistä ja perustelemista			
huolehtii verkostoista			
kantaa vastuun tekemisestä			

(Lähde: Mukaillen Ojala, P. (N.d.) Suomen yrittäjät, Opettajan opas yrittäjyyspedagogiikkaan s. 10

Saavatko oppilaat...

(Lähde: Mukaillen Ojala, P. (N.d.) Suomen yrittäjät, Opettajan opas yrittäjyyspedagogiikkaan s. 14)

